

KLEISPADE

TRANSFO 2340

In de afdeling over het steenbakkerijverleden in het Bezoekerscentrum Transfo 2340 aan de Heilaarstraat 35 in Beerse hangt een originele kleispade van meer dan honderd jaar oud. De klei voor het maken van bakstenen werd tot aan de Eerste Wereldoorlog met de hand gestoken. De spade die men daarvoor gebruikte, noemde men een *kleisteek* of *kleischup*. Een lang, smal, metalen blad was met klinknagels op de houten lepel van de spade bevestigd. De steel was kort en had een grote handgreep of *kruk*, omdat de spade met de knie in de klei werd gedreven. Iedere kleisteker had zijn eigen spade, waarvan de afmetingen aan de gestalte van de arbeider waren aangepast. De vzw Heemkundige Kring De Vlierbes heeft in haar collectie twee kleispaden; de ene is 98 cm lang, de andere 87 cm. Beide hebben een handgreep van 35 cm. Het metalen beslag is zo'n 45 cm lang, bovenaan 12 cm breed en onderaan 9 cm.

De brok klei die telkens werd uitgestoken, een *steek*, was ongeveer 40 cm lang, 12 cm breed en 10 cm dik. De spade werd geregeld in een tonnetje met water gedompeld, zodat ze gladder werd en beter in de klei drong. De *steek* klei, die op een kruiwagen werd gekieperd, kwam dan ook beter los van de spade. De klei werd in de kleiputten in vakken met een oppervlakte van ongeveer 10 m² uitgestoken. Men zorgde daarbij voor een afwisseling tussen hogere en diepere lagen. De bovenste lagen waren gemakkelijker uit te steken dan de klei die dieper en vaster zat. Wanneer een laag uitgestoken was, werd over de hele oppervlakte magere zavel uitgestrooid om het kleven van de klei aan de klompen te verminderen.

KLEIDABBERS EN KLEIBAGGERS

De periode van het kleisteken begon in oktober. Er werd dan geen steen meer gemaakt, want die zou toch niet meer voldoende droog worden en in de winter bevroren. Klei is een vette, kleverige massa en vooral bij regenweer was het werk in de kleiputten zwaar en vies. De arbeiders in de put noemde men *kleidabbers*, soms ook *kleipikkers*. Sinds 2003 herinnert een mooi beeld van een *kleidabber* aan het zware werk van de arbeiders in de kleiputten. Het beeld bevindt zich voor de hoofdingang van de Sint-Lambertuskerk in Beerse en is gemaakt door Rita Van den Ouweland.

Vanaf de Eerste Wereldoorlog gebeurde de kleiwinning met *kleibaggers*, *excavateurs* of *schamoteurs*, zoals het werkvolk ze noemde. Die grote machines schraapten de wand van de kleiput over een lengte van enkele meters af. Zo bekwam men een betere mengeling en verbeterde de kwaliteit van de steen.

MEER INFORMATIE

U kunt nog meer lezen over het werk in de kleiputten in het artikel "*Kleidabbers en duivelsjagers in de kleiputten van Beerse*" door Camiel Van Houten in jaarboek 1986 (p. 11-23) van De Vlierbes.

Tekst: Leo Dignef
Foto: Dirk Oris

INVENTARIS

- Bezoekerscentrum Transfo 2340
Heilaarstraat 35, 2340 Beerse

Musea Turnhout • Druivenstraat 18 • B-2300 Turnhout
Tel: +32 14 44 33 98 • www.turnhout.be/musea

Het object van de maand is een initiatief van Musea Turnhout. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze websites.

TURNHOUT

v.u.: Paul Van Miert, Campus Blairon 200, B-2300 Turnhout

Vlaanderen
verbeelding werkt

